

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type	Research Article	Accepted / Makale Kabul	24.10.2019
Received / Makale Geliş	24.08.2019	Published / Yayınlanma	25.10.2019

RUS TARİHÇİ V. F. PANOVA'NIN İSLAM PEYGAMBERİNİN HAYATINA YAKLAŞIMI (PEYGAMBERLİK ÖNCESİ)

RUSSIAN HISTORIAN PANOVA'N'S APPROACH TO THE LIFE OF THE ISLAMIC PROPHET (TO PRE-PROPHETIC LIFE)

Dr. Öğr. Üyesi Vesile ŞEMŞEK

Kastamonu Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Kastamonu /
TÜRKİYE, ORCID: 0000-0002-9800-4557

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1526>

Reference: Şemşek, V. (2019). Rus Tarihçi V. F. Panova'nın İslam Peygamberinin Hayatına Yaklaşımı (Peygamberlik Öncesi). *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(43): 3171-3177.

ÖZET

İslam kültür tarihinde mühim yere sahip olan Rusya'nın, XX. yüzyılın büyük bir kısmını sosyalist tecrübe içerisinde geçirdiği bilinmektedir. Kazanılan bu tecrübelerin de, İslam dünyası için yeni bir deneyim süreci olduğu söylenebilir. Coğrafi konum itibarıyla bu bölgede yaşayan Müslümanların, buldukları rejimin şartları gereği dini konularda yeterli bilgilere ulaşmadıkları bilinen gerçekler arasındadır. Nitekim günümüzde bile, Rus bilim adamları, temelde dinlere ve dinî inançlara karşı görünen ve buna uygun yapılanmalarla inançlarından arındırılmış yeni bir insan ve toplum oluşturma çabaları içerisinde, İslam'ın ve Hz. Muhammed'in algısındaki farklılıkları ortaya çıkarmaya çalışmaktadırlar.

Bu çalışmada, Rus tarihçisi Vera Fedorovna Panova'nın Hz. Muhammed'in hayatı ile ilgili eserini, İslam tarihi araştırmalarında genel olarak kullanılan deskriptif (betimleyici) yöntem ile incelendi. Yazarın, İslam Peygamberinin, evrensel niteliğe sahip olan faaliyetlerini, davranışlarını tüm gerçekliği ile ne kadar yansıttığını, onun hayatı ile ilgili görüşlerinin tarihi gerçeklerle uyumunu ve Hz. Muhammed'e nasıl bir yaklaşım sergilediğini, siyer ile ilgili temel kaynaklar ve günümüz İslam tarihçilerinin eserleri kapsamında değerlendirildi. Nitekim Hz. Muhammed'in doğru tanıtılmasının, onun doğru örnek alınmasına vesile olacağı gibi, yanlış tanıtılması ve anlaşılması da, dinin tahrifine yol açabilecek ölçüde zararlı uygulamaların hayata geçirilmesine ve akımların doğmasına sebep olur. Zira İslam'ın ana hedefine ulaşmanın yolu ancak Hz. Peygamberin doğru anlaşılmasıyla mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Rus, eser, Hz. Muhammed, kaynaklar, algı, peygamber, yaşam.

ABSTRACT

Russia, which has an important place in the history of Islamic culture, xx. it is known that he spent most of the century in socialist experience. It can be said that these experiences are a new process of experience for the Islamic world. It is known that Muslims living in this region do not have sufficient information on religious issues due to the conditions of their regime. As a matter of fact, even today, Russian scientists are in the process of creating a new people and society that appears to be fundamentally opposed to religions and religious beliefs, and which are stripped of their beliefs by appropriate structures, in order to support Islam and the Mahdi. They try to uncover differences in Muhammad's perception.

In this work, the Russian historian Vera Fedorovna said that Panova's Prophet Muhammad (SaaS) had been killed. His work on the life of Muhammad was examined by the descriptive method generally used in Islamic historical research. The author, The Prophet of Islam, the activities of the universal nature, how much his behavior reflects the whole reality, his views about his life are in harmony with the historical facts, and Hazrat Mahdi (as). His approach to Muhammad was evaluated in the context of the main sources related to Siyer and the works of modern-day Islamic historians. In Fact, Hz. The correct introduction of Muhammad will lead to the correct example of him, and the misrepresentation and understanding of him will lead to the implementation of harmful practices that may lead to the falsification of religion, and to the birth of currents. Because the only way to achieve the main goal of Islam is through Hazrat Mahdi (as). It is possible with the correct understanding of the Prophet

Key words: Russian, eser, Muhammad, sources, perception, prophet, life.

1. GİRİŞ: ARABİSTAN GENEL DURUM

1.1. Coğrafi Yapı

Panova; Hz. Muhammed'in Peygamberlik öncesi hayatı konusuna, Hz. Muhammed'in vatani ile başlayarak, o dönemde "Araplar'ın adası" olarak bilinen Arabistan'ın, Avrupa'nın dörtte biri kadar büyük bir araziye sahip olduğunu, çöl iklimine hakim bölgede yaşayan insanların, çok eskilerden beri çiftçilik ve hayvançılıkla geçimlerini sağladıklarını ve bu nedenle geniş vadiler boyunca yerleştiklerini, Arabistan'ın, coğrafi konum itibariyle, döneminin en önde gelen gelişmiş ülkelerine, Eski Mısır ve Babil, Hitit ve Filistin, Bizans ve Fars devletlerine yakın olmasına ve en büyük ticaret yolunun bu bölgeden geçmesine bağlı olarak tarihi süreç içerisinde, büyük medeniyetlerin merkezi konumuna geldiğini kaydetmektedir (Panova, 1993: 9, Şemşek, 2016: 26).

Panova, Arabistan'da sosyal hayata değinirken, Arapların kökeninin Sami kabilelerine dayandığını, Mezopotamya'dan bu bölgelere göç ettiklerini, Arabistan'da yaşayan kabilelerin -kuzey ve güney- olmak üzere ikiye bölünerek, kuzey kabilelerin "sonradan Araplaşmış Araplar" olduklarını ve Yemen'den göç ettiklerini, güney kabilelerinin ise Hz. İbrahim'in Mısırlı cariyesi Hacer'den (İncil'de - Agar), doğan oğlu İsmail'in soyundan geldiklerini bildirir. Yazar devamında, Arabistan'ın kuzeyinde bulunan Bizans'ın İran'la arası kesilmeyen savaşların meydana geldiğini ve bunun Araplar için büyük tehlike arz etmekte olduğunu, ancak savaşçı ruhlu Arap kabileleri, bağımsızlıklarına çok düşkün ve özgür karaktere sahip olduklarından dolayı savaştan korkmadıklarını, aksine savaşlara meyilli olup hatta bu savaşları ganimet kaynağı olarak gördüklerini vurgular. (Panova, 1993: 21-22). Bunlara ilaveten yazar, Mekke'nin kutsal bölge ilan edildiği tarihin kesin olarak bilinmediğini ancak rivayetlere göre tahmin edilen tarihin İbrahim peygamber ve oğlu İsmail'in yaşadığı dönemlere tekabül ettiğini anlatır. Ayrıca çöl iklimine sahip olan bir bölgede bulunan Müslümanların kutsal saydıkları Zemzem kuyusunun, Mekke tarihi ile yakından ilgili olduğu ve bu konuda büyük önem taşıdığını da vurgular. Devamında V. Yüzyıl'dan itibaren, Kabe'nin iç bölümünün değişik tanrılara ait putlarla donatıldığını ve bu putların bakımlarının çeşitli kabileler tarafından yapıldığını, putları oraya getiren kişilerin, isimlerinin Kabe duvarlarına yazıldığını kaydeder. Konu ile ilgili önemli bir hususu da arz eden yazar, Kureyş kabilesinin, yabancı putların Kabe'ye sokulmasına karşı olmadıklarını, aksine, bir zamanlar, Roma imparatorlarının yaptığı gibi, Mekke'yi, Kabe sayesinde Arabistan'ın en büyük ve güçlü kutsal merkezine dönüştürmeyi hedefledikleri için etraf bölgelerden değişik putların getirilmesini özellikle teşvik ettiklerini bildirmekte ve Kabe tarihi ile ilgili araştırmalarda bu durumun dikkate alınması gerektiğini vurgular (Panova, 1993: 23). Yazarın İslam öncesi Arabistan hakkında verdiği bilgileri değerlendirirken, Siyer kaynakları ile genel anlamda bir uyum yakaladığı söylenebilir.

1.2. Ataları

Panova, Hz. Muhammed'in ataları ile ilgili olarak; Hz. Muhammed'in büyük dedelerinden birisi olan ve Kureyş'in nüfuzlu liderlerinden Haşim'in 480 yılında Kûdus yakınında ticari sefer sırasında vefatından sonra, kardeşi Müttalib'in kabile reisi olduğunu ifade etmektedir. Müttalib'in uzun süren hakimiyet döneminin ardından, 520 yılında Haşim'in Yesrib'li hanımından olan oğlu Abdül Müttalib'in, Mekke ile ilgili önemli kararları yürüten ve Kabe'nin anahtarlarını muhafaza görevini üstlenen kişi olduğuna dikkat çeker. Kabe'deki kutsal emanetleri koruma, kuyulara nezaret, mahkeme işleri, dış işler, savaşlarda kullanılan bayrakların muhafazası, fakirlere toplanılan vergi, devlet erkanının toplantılarında rehberlik, maliye işlerinin idaresi ve fal oklarının muhafazası gibi görevlerin Abdülmüttalib'in ailesi tarafından yönetilmeye başlandığını kaydeder (Panova, 1993: 24-27, Şemşek, 2016: 33).

1.3. Doğumu

Panova'nın, Hz. Muhammed'in doğumu ile ilgili verdiği bilgileri özetlersek; O'nun, 570 yılında, Kabe'ye dört yüz metre yakınlığında bulunan eski bir evde doğduğunu, yedi gün sonra dedesinin O'nun dünyaya gelişi şerefine bir ziyafet düzenlediğini ancak o sıralarda ticari bir seferde bulunan babası Abdullah'ın, oğlu Hz. Muhammed'in yüzünü görmeden yolda vefat ettiğini ve miras olarak küçük Muhammed'e, beş deve, bir kaç koyun, Bereket isminde bir cariye bıraktığını anlatır (Panova, 1993: 35, Şemşek, 2016: 34). Ayrıca; Hz. Muhammed'in, Arap geleneklerine göre, çeşitli sebeplerle, iklim şartları, tehlikeli hastalıklar, büyü-nazar, şer ruhlardan korunmak v.s. için göçebe (bedevi) kabilelerden

Taif'li Halime isimli bir sütanneye verildiğini kaydeder (Panova, 1993: 29-31). Devamında, Hz. Muhammed'in çocukluk dönemi ile ilgili, tarihi verilerin, yeterince açık olmadığını, yaşadığı dönem ile ilgili rivayetlerin yetersizliği nedeniyle kapsamlı bir çalışma yapılmadığını ve bu dönem hakkında bilimsel değer taşıyan araştırmalara ihtiyaç duyulduğuna da vurgu yapar (Panova, 1993: 33, Şemşek, 2016: 58).

Hz. Muhammed'in çocukluk dönemiyle ilgili olağanüstü hadiselerle ilgili çeşitli rivayetler mevcuttur. Bunlardan biri de ilk çocukluk döneminde Hz. Muhammed'in göğsünün açılarak temizlenmesi olayıdır. Panova, siyer kaynaklarında konu ile ilgili, İbni Hişam'dan rivayet naklederek, malum olayı şöyle anlatır: *"Altı yaşındaki Muhammed, sütkardeşi Halime ile kuzuları otlatırken, ellerinde içerisinde karla dolu altın tas olan, beyaz elbiseli iki kişi geldi. Küçük Muhammed'i yere yatırarak göğsünü açtılar ve siyah bir kan pıhtısını çıkararak kalbini bembeyaz karla yıkadılar. Tüm vücudunu temizledikten sonra hızla oradan uzaklaştılar."* Konu ile ilgili diğer bir rivayeti de Hz. Muhammed'in kendi anlatımıyla naklederek; *"Bana üzerinde beyaz elbiseler bulunan iki adam geldi. Beni yatırdılar karnımı yardılar, oradan bir şey çıkarıp attılar, sonra onu eski haline getirdiler."* (Panova, 1993: 35). Panova'nın bu konuda naklettiği rivayetler, her ne kadar klasik kaynaklarda anlatılan rivayetlerle uyum içinde olduğu görülse de, genel olarak yazarın, özellikle sıradışı anlatımlar konusundaki rivayetleri abartılı bulduğunu ve bu rivayetlere karşı olumsuz kanaat sergilediği görülmektedir. Günümüz siyer bilginleri de, bu rivayeti anlatan olayı, İnşirah Suresi ile ilişkilendirerek, olayın manevi boyutta gerçekleştiğini ifade ederler (Sarıçam, 2001: 64).

Yazar, Hz. Muhammed'in çocukluğunda meydana gelen sıradışı hadiseler ile ilgili, onun, çocuk iken, iki melek tarafından göğsünün yarılarak temizlendiği dair anlatılan rivayetlerin Müslüman tarihçiler tarafından Hz. Muhammed'e atfettikleri abartılı, süslü bilgilerden ibaret olabileceğini ifade ederek çocukluk dönemine ait rivayetlere karşı olumsuz beyanını ifade eder (Panova, 1990: 37-38). Ancak, Hz. Muhammed'in beşeri yönleriyle ilgili rivayetleri makul ve mantıklı olduğunu ifade ederek; sütanesi Halime'nin yanında kaldığı dönemle ilgili, onun sütanesi Halime'ye ve onun kabilesine duyduğu sevgiyi her zaman dile getirerek, daha sonraki yıllarda söylediği *"Ben hepinizden daha çok Arap'ım, Kureyş'denim. Beni, Sa'd kabilesi büyüttü."* sözleriyle Sa'd halkına karşı her zaman minnetle yaklaştığını da vurgular (Panova, 1993: 39)

1.4. Suriye Seferi

Hz. Muhammed'in çocukluk döneminde meydana gelen sıradışı olaylardan bir diğeri de Suriye Seferidir. Yazar kendine özgü üslupla durumu değerlendirerek şöyle özetler:

"Hz. Muhammed'in amcası Ebu Talib çok sevdiği yeğenini uzak ve tehlikeli görünen Suriye seferine götürmek istemese de onun ısrarlarına karşı, develere bakma ve seyahat sırasında onlara yardım etme amacıyla Onu da yanına aldı. Yaklaşık iki ay süren yolculuk, nihayet Arapların, "Rumlar ülkesi" olarak adlandırdıkları Bizans'a varmalarıyla son buldu. İsmi daha önceleri duyduğu rahip Bahira ile ilk defa bu sefer sırasında görüşen Ebu Talib, kervanın dinlenmesi için Bahira'nın konaklama teklifini değerlendirdi ve küçük yeğenini develerin yanında bırakarak Mekkeli heyetle birlikte içeri girdiler. Oysa ki, Rahip Bahira, kutsal kitapların, Ulu'l-azım bir peygamberin çok yakın zamanda zuhur edeceğini haber verdiği misafiri beklemekte idi. O'nun alametlerini daha önceden öğrenen Bahira; hücresinin penceresinden kervanı gözetlerken bir bulutun onları, özellikle genç Muhammed'i takip ettiğini gördü. Dikkatlice ve sabırla beklerken, mucize gerçekleşti; aynı bulut kervan durunca hareket etmedi. Ayrıca altında durdukları ağacın yaprakları birbirine öyle sıkıca sarıldılar ki, büyükçe bir gölgelik oluştu. Bahira, bütün olaylardan Allah'ın son peygamberinin bu genç olduğunu tahmin ederek onları evine davet etti. Hz. Muhammed'i özellikle yanına çağırarak ona bazı önemli sorular yöneltti. Aldığı cevaplardan ve gencin davranışlarından onun peygamber olduğuna inandı. Özellikle, yetim olması, gördüğü rüyaların konusundan yola çıkarak onun gerçekten Allah tarafından gönderilen bir peygamber olduğunu anladı." (Panova, 1993: 40-42).

Panova, rivayeti naklettikten sonra konu değerlendirmesinde; Suriye seferi sırasında küçük Muhammed'i evine davet eden Bahira'nın asıl amacının, onun gerçekten gelecek peygamber olup olmadığını anlamak olduğunu, yönelttiği çeşitli sorular sonucu aldığı cevaplardan, çocuğun hal ve

hareketlerinden, gördüğü rüyalarından onun Ulu'l-azm peygamber olduğunu anladığını ifade eder. Akabinde Bahira'nın, tahminlerinden emin olabilmek için küçük Muhammed'i daha dikkatli incelediği ve omuzunda kürek kemiklerinin arasında ceviz büyüklüğünde doğum lekesinin yani peygamberlik mührü'nü gördüğünü söyler. Bahira'nın; kutsal metinlerde haber verildiği üzere O'nun, Allah'ın elçisi olduğunu kabul ederek buna inandığını ve Ebu Talib'e düşüncelerini açıklayarak bu gencin gelecekte çok önemli biri olacağını, onu Yahudi din adamlarının tehlikesinden uzaklaştırması gerektiği için hemen geri götürmesini ve Mekke'de de iyi bir şekilde korumasını istediği kaydeder (Panova, 1993: 44-45). Devamında ise, Suriye seferi sırasında Hz. Muhammed'in hayatında ilk defa farklı dinlerle tanıştığını, Mekke'de hiç görmediği ibadet şekilleri, ayin törenleri, muhteşem mabetler, Yunan ikonaları, kilise koroları, çok süslü özel kıyafetli kilise görevlileri ve zühd sahibi rahipleri ilk defa gördüğünü ve çok etkilendiği bu olayın ve Mesih'in gerçek havarilerinin, İsa'nın dinini tahrif edenlere karşı mücadele edenlerin olduğunu görmesinin, onun daha sonraki hayatında büyük önem arz ettiğini ifade etmiştir (Panova, 1993: 45-46).

Panova konu ile ilgili son olarak, Hz. Muhammed'in hayatında Suriye seferinin yalnız ticari anlamda değil, siyasi, tarihi ve kültürel açıdan da büyük önem taşıdığını vurgulamaktadır. On iki yaşındaki Muhammed'in uzun ve meşakkatli Suriye seferi sırasında çok zengin tecrübeler edindiğini, okuma yazma bilmeyen ancak doğuştan büyük fitri zekaya sahip olduğunu, ayrıca o dönemin medeniyetin merkezi sayılan Bizans'ı görmesinin, bulunduğu her ülkede tecrübeler kazanarak yeni din kurmasında etkili olduğunu vurgular. Yazar, Batılı tarihçilerin ise, Suriye seferi sırasında rahip Bahira ve Nestor'dan öğrendiği bilgileri, güçlü çocuk hafızasına dikkatlice gözlemleyerek yerleştirdiği görüşlerine karşı, farklı bir tutum sergileyerek, Suriye seferi sırasında Hz. Muhammed'in dokuz veya on iki yaşında bir çocuğun birkaç saatlik görüşme içerisinde yeni bir din kuracak kadar bilgi edinmesi ve bir nesil sonra etrafındakilere tebliğ olarak nakletmesinin imkansız olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, yazar, konuyla ilgili veriler doğru bile olsa, rivayetlerde Bahira'nın çocuğa bir şey okuduğuna veya öğrettiğine dair her hangi bir bulgunun olmadığını, bu sefer sırasında Hz. Muhammed'in Hıristiyanlıkla ilk defa tanıştığını ve burada kazandığı bilgilerin daha sonraki hayatında onu çok etkilediğini ve hatta bu bilgiler ile nübüvvet sonrasında da kısmen hareket etmesinin mümkün olabileceğini ifade eder (Panova, 1993: 56-58). Aslında, Panova'nın bu değerlendirmesi bir nevi Batılı Oryantalistlerin görüşlerine karşı cevap niteliği taşır. Nitekim, Hz. Muhammed'in Bahira ile görüştüğü kısa sürede dini bilgilere vakıf olması konusundaki rivayetlerin, Müslüman ve Hıristiyan tarihçiler tarafından tartışılan konular arasında olduğunu, bazı Hıristiyan yazarların olayı istismar ederek yanlış değerlendirdiklerini, bazılarının da olayı inkar ettiklerini, diğer bir grubun ise konu ile ilgili rivayetlerin çoğunun Hıristiyanlıktan dönen Müslüman tarihçilerce uydurulduğunu ileri sürdüklerini vurgular. Ayrıca, Hz. Muhammed'in Suriye seferi sırasında Bahira ile görüştüğünü varsayarsak, küçük bir çocuğun İslam dinine ait bazı bilgilerin edinmesi ve bu görüşmelerle yeni din kuracak kadar, bu dinin tüm vecibelerini öğrenmesinin mantıken mümkün olamayacağını da tartışılmaz bir gerçek olduğunu ifade eder (Panova, 1993: 58-59).

Panova, Hz. Muhammed'in doğumu ve çocukluk yıllarına ait anlatımlar ile ilgili, siyer kaynaklarında bahsedilen sıradışı olayların uydurma ve ilmi bir değer taşımayan rivayetler olduğunu nakleder. İslam peygamberinin, sıradışı mahiyet arzetmeyen beşeri yönü ile ilgili anlatımlar içeren konularda bazı ufak nüanslarla farklılıklar görülse de genel anlamda siyer kaynaklarında yer alan rivayetlerle uyum arzettiği görülür. Örneğin, yazar, doğumu ve çocukluğu ile ilgili anlatımları genel kaynak bilgileriyle aynı içeriği yansıtırsa da, doğumunda ve çocukluğunda meydana gelen olağanüstü durumlar hakkındaki rivayetleri uydurma bilgi olarak kabul etmektedir (Şemşek, 2016: 58).

1.5. Gençliği

Panova, Hz. Muhammed'in gençliği ve yetişkinliği ile ilgili, Ficar Savaşları'nı, Erdemliler Birliği'ni, Hz. Hatice ile evliliğini, ve Kabe Hakemliği konularını anlatır. Yazar, haram aylarda yapılan Ficar Savaşları'nın, Araplar tarafından "günah savaşı" olarak ifade edildiğini ve tarihte bu isim altında bir çok savaşın meydana geldiğini, Kureyş ve Kinane kabileleri arasında çıkan ilk Ficar savaşında Hz. Muhammed'in on beş yaşında amcaları ile birlikte bu savaşa katıldığını ancak hiç çatışmaya girmediğini, sadece atılan okları toplayarak büyüklerine yardım ettiğini, Hz. Muhammed'in on dokuz yaşlarında İkinci Ficar Savaşı'na katılarak, bizzat savaştığını, ok attığını vurgular (Panova, 1993: 69). Devamında Taif yakınlarında Kureyş ile Kinane kabileleri arasında meydana gelen son Ficar Savaşı'nın, Arap geleneğine / töresine göre, Kinane kabilesinin Mekke'den Fırat Nehri'ne giden kervana

saldırmaları üzerine savunma amaçlı olarak başladığını, Mekkeliler'in zaferiyle sonuçlanan savaş sonrası, planlandığı gibi, Yemen'den gelen ticari kervanlarının Mekke'ye girmelerinin yine de engellenemediğini kaydeder (Panova, 1993: 71) Yazar, son olarak konu ile ilgili, Ficar Savaşı sonrası Haşim ailesinin büyük zarara uğrayanlar arasında olduğunu ve bu savaşlar sonucu Mekke'de büyük karışıklıkların meydana geldiğini, ortaya çıkan karışıklığı önlemek ve yapılan haksızlıklara karşı çözüm üretmek için yeni bir antlaşmaya ihtiyaç duyulduğunu ve bu nedenle, Erdemliler Birliği'nin kurulmasına ihtiyaç duyulduğunu ve Mekke'de bulunan kabile reislerinin bir araya gelerek bir antlaşma yaptıklarını, genç Muhammed'in de bu birliğin kurulmasına iştirak ederek, antlaşmayı bozmayacağına dair söz verenler arasında olduğunu ve Mekkeliler için büyük tarihi önem taşıyan bu birliğin, Hz. Muhammed'in hayatında da mühim rol oynadığını ifade eder (Panova, 1993: 72-74).

1.6. Hatice ile Evliliği

Panova, konuya, Hz. Muhammed'in hayatının en önemli döneminin Hz. Hatice ile geçtiğini söylemekle başlamaktadır. Kırk yaşında zengin bir kadın olan Hz. Hatice'nin, genç, dürüst ve mesleki hayatında oldukça başarılı olan Hz. Muhammed ile iş birliği dışında onunla daha yakından ilgilendiğini, kölesi Meyser'i bizzat onunla konuşması ve evlilik teklifi götürmesi için görevlendirdiği ve bu habere çok sevinen Hz. Muhammed'in hiç tereddüt etmeden kabul ettiği teklifi, amcaları Ebu Talib'e, Hamza'ya, Abbas'a anlattığını bildirmektedir (Panova, 1993: 79-81). Yazar devamında, aile büyüklerinin olumlu kararları üzerine Huveylid'in evine geldiklerini, Hz. Hatice'nin babasının kızının mirası ile ilgili, bu evliliğe karşı olduğunu ancak kızının kat'i kararı üzerine kabul ettiğini bildirir (Panova, 1993: 85). Daha sonra Hz. Hatice'nin babası Huveylid'in ve annesi Fatma'nın soyunun Kureyş kabilesinin meşhur ailelerinden oldukları için Hz. Hatice'nin evlilik teklifinin Hz. Muhammed için büyük bir şeref olduğu gibi, kimsesiz olan her gencin aradığı mutluluk kaynağı olduğunu sözlerine ekler. Düğün ile ilgili olarak da Hz. Hatice'nin evinde büyük coşkuyla def eşliğinde çalgılı eğlencelerle kutlama yapıldığını, Arap geleneklerine göre, Hz. Muhammed'in amcaları tarafından, geline düğün hediyesi (mihir) olarak yirmi deve karşılığında altın verildiğini, düğünde Haşimlerden Ebu Talib'in yaptığı tebrik konuşmasında damat ve geline övgü dolu sözcükler yağdırarak bol çocuk temennisinde bulunarak mutluluklar dilediğini ifade etmektedir. Düğünden sonra ise, Hz. Muhammed'in Hz. Hatice'nin amcazadesinden aldığı, Kabe'nin kuzey doğusunda bulunan, Merve tepesindeki tek katlı, bahçeli evine yerleştiğini ve her evde bulunmayan, yalnız zenginlere ait olan, Mekke'nin sıcağından korunmak için kayısı ağaçları ile kuşatılmış çardakta, Hz. Muhammed'in bazen dinlenerek Hz. Hatice ile sohbet ettiğini kayeder (Panova, 1993: 76).

1.7. Kabe Hakemliği

Hz. Muhammed'in Peygamberlik öncesi hayatında meydana gelen önemli olaylardan biri de Kabe hakemliğidir. Konu ile ilgili Panova, tarihi süreç içerisinde Ka'be'nin duvarlarının, yağmurlar, sel felaketleri, yangınlar ve soygunlar sonucu zarar gördüğünü ve bu nedenle yıkılmak üzere olduğunu, 605 yılında yani Hz. Muhammed'in evliliğinin onuncu yılında, Kureyşliler tarafından giydirilen Kabe örtüsünün-kisve- dikkatsizlik yüzünden ortaya çıkan yangın sonucu zarar görmesi ve Kabe'nin duvar taşlarının ciddi anlamda zedelenmesi üzerine, Kureyş'in önde gelenlerinin Kabe'yi tamir kararı aldıklarını kaydeder. Akabinde, Mekke büyüklerinin, defalarca erteledikleri Ka'be duvarlarının tamiri işinin, binayı yıkarak tekrar inşa etmeye cesaretsiz davranma sebebinin, Kabe'nin kutsallığına zarar gelmesi ve toplumdaki itibarını, önceki rağbetini yitirme endişesi olarak açıklar (Panova, 1993: 77-78). Yazar, Kabe'nin tamirine başlandığı sırada Kızıl Deniz'de meydana gelen büyük fırtına sonucunda ciddi hasar gören Bizans gemisinin, parçalanarak sahile vurduğunu ve geminin enkazından elde edilen inşaat malzemelerinin, Mekke'li marangozlar tarafından Kabe binasının tamirinde kullanıldıklarını anlatır (Panova, 1993: 77). Devamında Kabe'nin tamiri sırasında ilginç bir olayın meydana geldiğinden bahseden Panova, uzun zamandan beri Kabe'nin içinde yuva kurarak yaşayan zehirli bir yılanın tamir esnasında yok olması üzerine Mekkeliler arasında çeşitli görüşlerin ortaya çıkmasına neden olduğunu, olayla ilgili, bazı Mekkeliler'in Kabe'nin yıkılmasından dolayı putlar tarafından yılanın kaçırıldığını söylemiş, diğer bir kısım ise, Tanrıların gazabının gelerek onu yok ettiğini söylediklerine dair rivayeti nakleder (Panova, 1993: 76-78). Panova, Kabe'nin inşasında kimsenin hak iddia etmemesi için mabedin tamirinin, çeşitli Arap kabileleri tarafından toplu halde yapıldığını ve bu konuda önemli bir hususu arz ederek emeği geçen bir kabilenin isminin yazıldığını ancak Haşim oğullarının adlarının hiç bir yerde geçmemesine de dikkat çekerek; belki de artık onların, o dönemde Mekke'de saygın nüfuza sahip

olmadıklarını veya inşaat sırasında daha muteber bir kabilenin yanında yer aldıkları için onların isimlerinin yazılmadığı yorumunu yapar (Panova, 1990: 80-81). Panova, Ka'be duvarlarının temele kadar söküldüğü sırada daha bir ilginç olayın yaşandığından da bahsederek, Ka'be'nin tamiri sırasında temel in toprağın altında kalan kısmında, büyük taş vurdukları anda depreme benzer bir sarsıntının meydana geldiğini ve Kabe'de ilk defa böyle bir durumla karşılaşan Mekke'lilerin, korkarak geri çekildiklerini ve bunun ilahi bir uyarı olduğuna, bu taşın Hz. İbrahim tarafından Kabe'yi inşası sırasında, Cebrail'in yeryüzüne inerek gökyüzünden getirdiği taş olduğuna inandıkları için dokunmadıklarını anlatır. Konu ile ilgili son olarak; Kabe'nin tamirinin bitmek üzere iken, kutsal sayılan siyah taşın yani Haceru'l Esved'in yerine koyulma meselesinin gündeme geldiğini, Abdır-Dar ve Adu kabilelerinin kan dolu bir taş getirerek ellerini taşın içine koyduklarını açıklar. Siyah taşın onlar tarafından yerine koyulacağına dair yemin etmeleri üzerine büyüyen ihtilafa, yaşlı bir Kureyşli'nin verdiği kararın çözüm olarak değerlendirildiği ve verilen karara göre, mabedin bulunduğu alana ilk giren kişinin teklifinin dikkate alınacağını, tam o sırada Hz. Muhammed'in Ka'be'ye girdiğini ve böylece, onun adaletli kararı ile büyük ihtilafın çözüldüğünü kaydeder (Panova, 1993: 83-84).

2. RİSALET ÖNCESİ DİN ALGISI

2.1. Peygamber Olacağına Dair Haberler

Panova; Arabistan'da risalet öncesi din algısı ve İslam Peygamberi'nin kutsal göreve nasıl hazırlandığını geniş bilgilere yer vererek üç başlıkta inceler. Bunlardan ilki; peygamber olacağına dair haberler, ikincisi, kutsal kitaplardaki bilgiler, üçüncüsü de din adamlarının verdiği haberlerdir. Hz. Muhammed'in yaşadığı dönemin daha önceki tarihi süreçten farklı bir yeri olduğunu, Arap Yarımadası'nda durgun bir dönemin hakim olduğunu, Arap toplumunun geleceğe yönelik beklentisiz hayat tarzı sürdürdüklerini ve okuma yazmanın yaygın olmadığından dolayı ilmi konuların gelişmediğini ifade eder. Devamında mitolojik, efsanevi anlatımlarla dolu atalar kültürüne sahip, eski inançlara önem veren ve bu inanç yapısının değişmesinden çok endişelenen Arapların, Hz. Muhammed'in getirdiği yeni dine bu nedenlerle şiddetle karşı çıktıklarını vurgular. Ayrıca Panova İslam Peygamberi ile ilgili; risalet öncesi dönemde, daha küçüklüğünden itibaren farklı yeteneklerle donatılmış, çeşitli meziyetlere sahip olan Hz. Muhammed'in, çocukluk ve gençlik döneminde olduğu gibi, evlilik sonrasında da değişik haller geçirdiği onunla beraber yaşayan insanlar tarafından da görüldüğü ve ilk eşi Hatice'nin ve kölesi Zeyd'in Hz. Muhammed'in bazen farklı haller geçirdiğine defalarca şahid olduklarını nakleder (Panova, 1993: 59-61). Devamında risaletin başlamasına yakın zamanda; daha önceki hastalık hallerinin yanı sıra gerçeğe benzer, ilahi kaynaklı ve gittikçe daha sıkça gördüğü bu rüyaları, eşi Hatice ve onun amcasının oğlu Varaka ile birlikte yorumladıklarını anlatarak, bu rüyaların, gelecek olan risalete açılan bir pencere veya ilahi haberlerin müjdecisi olduğunu ifade eder (Panova, 1993: 62). Son olarak Panova, Hz. Muhammed'in hayatının her döneminde Tek Allahlılık inancına sahip olduğunu, çevresindeki insanlar ve özellikle yakın akrabaları gibi putlara tapmadığını, bu nedenle ilahi mesajların kaynaklarının, onun inandığı Tek Allah'a dayandığını ve bu nedenle yeni bir din arayışı içinde olduğunu ve yeni din arayışının, daha çok gördüğü rüyalardan yola çıkarak belirleneceğini tahmin etmekte olduğunu vurgular (Panova, 1993: 63-67).

2.2. Din Adamlarının Verdiği Bilgiler

Hız. Muhammed'in peygamberliğinin din adamları tarafından önceden bildirilmesine ilişkin Panova, Suriye seyahati sırasında Bahira ve Nastura isimli rahiplerin Hz. Muhammed'in son peygamber olacağına dair bazı söylemlerinin olması, dedesi Abdülmuttalib'in, sık sık küçük Muhammed'in ilerde büyük bir devlet adamı olacağına dair müjdeleri, amcası Ebu Talib'in müşriklere karşı onu devamlı koruması gibi anlatımların yer aldığını bildirir (Panova, 1993: 68-69). Aslında bu ve bu gibi diğer örneklerin, Hz. Muhammed'in nübüvvet öncesi peygamberliğe hazırlandığının bir göstergesi olduğunu, Hıristiyan rahiplerden Bahira'dan başka Nestor ve Sergey ile dini üzerine derin sohbetler yapan Hz. Muhammed'in, her genç gibi, rahiplerin görüş ve düşüncelerinden etkilenmesinin yüksek bir ihtimal olduğunu, ancak bazı Batılı yazarların ifade ettiklerinin aksine, Hz. Muhammed'in, Bahira ve diğer din adamlarından kazandığı bilgilerle yeni bir din kurmasının mantık dışı olduğunu da vurgular (Panova, 1993: 73-75).

2.3. Kutsal Kitaplarda Verilen Bilgiler

Panova; İncil'in farklı metinlerinde Arabistan bölgesine gelecek, adı çeşitli isimlerle zikredilen peygambere dair bilgilerin yer aldığını ancak bu konunun tarihçiler tarafından tartışıldığını ayrıca Hz. Muhammed'in Hıristiyan din adamlarıyla din öğrenme amacıyla görüşmediği kaanatinde olduğunu vurgular (Panova, 1993: 79-80). Yazar, Hz. Muhammed'in risaletinin önceden bildirilmesi ile ilgili algılardan birisinin de; O'nun rüyada bildirilen haberlerle müjdelenmesi konusunda, Hz. Muhammed'in doğmadan önce, annesi Amine'nin bir rüya gördüğünü ve rüyada ona melek tarafından bir peygambere hamile olduğu müjdesinin verildiğini anlatır (Panova, 1993: 81-82). Konunun sonunda, Panova, Hz. Muhammed'in evlilik sonrası hayatında, bazen kendinden geçme - bayılma gibi haller geçirdiğini, ara sıra renginin solduğunu, üşüme, titreme, soğuk terleme, sıtmaya benzer hastalığın meydana geldiğini, ancak bilincinin hep açık olduğunu, şuurunun hiç kaybolmadığını, sadece bu durum hakkında sorulan sorulara cevap vermek istemediğini vurgular (Panova, 1993: 83-85).

3. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Panova'nın, Hz. Muhammed'in çocukluğu ile ilgili yaklaşımlarını genel olarak özetlersek; özellikle çocukluk yılları hakkında, onun, daha dokuz-on yaşlarında bir çocuk iken, sık sık yalnız kalmasının, tek başına şehirden uzak yerlerde sürüleri otlatmasının, çocuk psikolojisi açısından ne kadar yanlış olduğunu ve onun iç dünyasını olumsuz yönde etkilediğini, küçük bir çocuk için bunun hiç de kolay olmadığını ifade ederek, Hz. Muhammed'in çocukluk döneminde yaşadığı ruhsal bunalımın daha sonraki dönemlerde özellikler de peygamberliğinin ilk yıllarında O'nu büyük ölçüde etkilediğini vurgular (Şemşek, 2016: 57). Yine, Hz. Muhammed'in çocukluk dönemine psikolojik açıdan yaklaşan yazar, onun çocukluk yıllarının kolay geçmediğini, bulunduğu çevrede etrafında insanların ona hiç dikkat yetirmediklerini, arkasında tam anlamıyla güvенеbileceği ve ona anne şefkatiyle yaklaşan birinin olmadığını ve böylece öyle bir ortamda yetişen gencin olgun bir kişiliğe sahip olmasının zor olduğunu ve her şeye rağmen amcaları ve diğer yakınları tarafından mağdur edilmemekle beraber, tüm yaşananların onun küçük kalbinde derin yaralar açtığını ve ruhsal anlamda büyük sıkıntılara yol açtığını, bu duruma daha sonraki yıllarda Hz. Muhammed'in çocukluğuna dair söylediği "*Ben bir yetim idim*" sözünden yola çıkarak kanaat getirdiğini ve bu durumun önemine binaen, Hz. Muhammed'in çocukluğunda yaşadığı sıkıntılı durumun Kuran'da (93: 8-11) geçtiğini de ifade eder (Şemşek, 2016: 58).

Panova'nın, Hz. Muhammed'in Peygamberlik öncesi hayatına ılımlı yaklaşımlar sergileyerek, genel anlamda olumlu bir tasavvura hakim olduğunu söylemek ile birlikte, bazı değerlendirmelerinde, ince nüanslarla Hıristiyanlık inancına yönelik eleştirel kalıntılara da rastlanılmaktadır (Şemşek, 2016: 174). Yazar, Hz. Muhammed'in çocukluk ve gençliğine dair, siyer kaynaklarında yer alan bilgilerin çok kısıtlı ve gerçeği yansıtmadığını hatta bir çok rivayetin uydurma olduğunu savunmakla beraber, genel olarak Müslüman tarihçilerin, Hz. Muhammed'in, çocukluğu ile ilgili nakledilen bilgiler içerisinde onun beşeri yönlerini anlatan rivayetlerin daha ilmi değer taşıdığını, sıradışı ve mucizevi yönleriyle ilgili rivayetlerin sağlam olmadığını, uydurma olabileceğini ve bu nedenle bilimsel bir değer taşımadığını vurgular. Son olarak, yazar, Hz. Muhammed'in, Peygamberliği ile birlikte yoğun ilgi odağına çevrildiğini ve bu nedenle Nübüvvetten sonrası hayatı ile ilgili ilmi değer taşıyan verilerin bulunduğunu ifade ederek, daha önceki hayatında sıradan insanlar gibi yaşam sürdüğünü vurgular.

KAYNAKÇA

- SARIÇAM, İ. (2001). *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- ŞEMŞEK, V.(2016). *Rusça Literatürde Hz. Muhammed İmajı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- PANOVA, V. F. (1993). *Jizn Muxammeda*, Moskova.